

Т. С. Садова

асп.

науковий керівник: к.ю.н., доц. О. О. Нігрєєва

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗРІЗНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ЗЛОЧИНІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Міжнародний суд ООН у рішенні по справі *Barcelona Traction* розмежував міжнародно-правові зобов'язання, які існують щодо окремої держави, і зобов'язання, які існують щодо міжнародного співтовариства в цілому. До другої групи так званих зобов'язань *erga omnes* Міжнародний суд ООН відніс заборону агресії, геноциду, рабства і расової дискримінації, а також повагу до основних прав людини. Він зазначив, що правовий інтерес у дотриманні та виконанні зобов'язань *erga omnes* має бути притаманний усім державам [1]. Незважаючи на заклик Міжнародного Суду ООН, норми міжнародного права порушуються як державами, так і фізичними особами, такі юридичні факти стають передумовою для настання несприятливих юридичних наслідків. На сьогоднішній час є потреба в чіткому розмежуванні міжнародних та транснаціональних злочинів для усвідомлення ступеня небезпечності цих правопорушень та особливості притягнення до відповідальності за їх скоєння. В цьому полягає актуальність обраної теми.

Міжнародний злочин – це дії індивідів, що втілюють злочинну поведінку держави, спрямовану на порушення норм міжнародного права, які захищають найважливіші інтереси міжнародного співтовариства в цілому [2, с. 294].

Загальні ознаки елементів міжнародних злочинів містяться в Римському статуті Міжнародного кримінального суду (далі – РС). РС виокремлює міжнародні злочини, що викликають заклопотаність всього міжнародного співтовариства, серед них наступні: злочин геноциду, злочин проти людяності, воєнні злочини та злочин агресії [3, ст. 5]. Подібні злочини посягають на

безпеку мирного існування людства, тому важливо розуміти особливості цієї категорії злочинів.

Вчені О. Є. Сунцов та Ю. В. Трунцевський пропонують наступні ознаки міжнародних злочинів:

- 1) порушення державою міжнародних зобов'язань;
- 2) настання міжнародної кримінальної відповідальності фізичної особи (групи осіб), винної в подібних злочинах та діючої від імені держави або не від її імені, але держава, в силу того, що не приймала жодних заходів щодо запобігання обов'язково стає суб'єктом міжнародної відповідальності, при цьому для настання міжнародної кримінальної відповідальності не обов'язково, щоб міжнародні злочини були криміналізовані в національному законодавстві;
- 3) міжнародні злочини порушують інтереси не лише якої-небудь однієї держави, а ставлять під загрозу міжнародний правопорядок в цілому [4, с. 93–94].

Понятійний апарат міжнародного кримінального права щодо транснаціональних злочинів не є уніфікованим. Щодо них використовуються також інші синонімічні поняття: «злочини міжнародного характеру», «транскордонні злочини», «конвенційні злочини». За своїм змістом це загальноживана кримінологічна категорія, яка слугує для опису злочинності, що за своєю природою виходить за межі національних кордонів. Ця категорія відрізняється від «звичайних» злочинів, передбачених національним кримінальним законодавством, оскільки криміналізація останніх не обумовлена міжнародними договорами [2, с. 304].

Існує ряд умов, за яких злочин носить транснаціональний характер, В. В. Мицик пропонує наступні:

- 1) він вчинений у більш ніж одній державі;
- 2) він вчинений в одній державі, але істотна частина його підготовки, планування, керівництва або контролю має місце в іншій державі;
- 3) він вчинений в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі;
- 4) він вчинений в одній державі, але його істотні наслідки мають місце в іншій державі [2, с. 304].

Окрім ознак, притаманних транснаціональним злочинам, перелічених В. В. Мициком, вагомою особливістю цих злочинів є те, що розгляд кримінальних справ покладається на національні суди. На це вказує професор А. П. Абрамовський, який надає п'ять принципів, що дозволяють державам мати юрисдикцію щодо транснаціональних злочинів:

- 1) територіальний – залежить від місця скоєння злочину;
- 2) національний – залежить від громадянства правопорушника;
- 3) захисту – залежить від того, чи порушені інтереси держави;

4) універсальний – залежить від того, чи розглядається дане порушення як загроза всьому людству;

5) пасивного громадянства – залежить від громадянства жертви злочину [5, с. 279].

Таким чином, ми вважаємо, що відмінність транснаціональних злочинів від міжнародних полягає у наступному:

1) відрізняється суб'єкт злочину: у міжнародних злочинах норми міжнародного права порушує держава (хоча від її імені часто діють посадові особи), у транснаціональних злочинах – фізична особа;

2) міжнародна кримінальна відповідальність настає у випадку вчинення міжнародного злочину для фізичної особи, яка діє від імені держави або не від її імені, але держава, в силу того, що не приймала жодних заходів щодо запобігання, обов'язково стає суб'єктом міжнародної відповідальності, натомість при вчиненні транснаціонального злочину міжнародна кримінальна відповідальність настає для фізичної особи. При цьому відсутня ознака приналежності такої фізичної особи до органів державної влади або інших посадових осіб, функцією яких є реалізація інтересів держави. Міжнародна відповідальність для держави у такому випадку також не настає;

3) різний ступінь суспільної небезпеки: для транснаціональних злочинів – загроза безпеці певної частини населення або окремих держав, для міжнародних злочинів характерна загроза міжнародному правопорядку в цілому;

4) диспозиція конкретного транснаціонального злочину повинна міститися як у національному кримінальному праві так й у міжнародно-правових нормах, натомість диспозиція міжнародних злочинів може міститися лише в джерелах міжнародного права, їх наявність у національному кримінальному праві не обов'язкова;

5) судовий розгляд справ стосовно міжнародних злочинів здійснюється національними судами та міжнародними судовими установами, розгляд справ стосовно транснаціональних злочинів реалізується виключно національними судовими установами.

Список використаної літератури

1. Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain). ICJ Rep. 1970. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/50/5389.pdf> (дата звернення: 01.11.2020).
2. Міжнародне публічне право. Основні галузі : підручник у 2 т. / В. В. Мицик та ін. 2-ге вид. Харків : Право, 2020. 624 с.
3. Римський статут Международного уголовного суда : Международный документ от 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
4. Сунцов А. Е., Трунцевский Ю. В. Теоретические проблемы имплементации норм международного уголовного права в России. *Московский журнал международного уголовного права*. 1997. № 2. С. 92–99.

5. Международное право. Общая часть : учебник / Р. М. Валеев и др. Москва : Статут, 2011. 543 с.